

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

No11
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni	24
<i>Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari	27
<i>Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati	30
<i>Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi	34
<i>Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi</i>	
Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv	38
<i>Alinazarova Mahfuza</i>	
Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini	43
<i>Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li</i>	
Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar	48
<i>Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna</i>	
Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish	53
<i>Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich</i>	
Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi	58
<i>Ergasheva S. T.</i>	
Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish	61
<i>Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati	64
<i>Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish	68
<i>Hojikarimova Gulasal Tadjaliyevna</i>	
Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish	71
<i>Jo'rayeva Matluba</i>	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari	74
<i>Komilova Z. X.</i>	
O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati	80
<i>M. Yu. Mahkamova</i>	
Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari	86
<i>Madazizova Dilfuza Raxmatullayevna</i>	
Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes	90
<i>Madina Tilavova</i>	
Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar	94
<i>N. O. Saidova</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli	99
<i>Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna</i>	
Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli	103
<i>Ochilova Dilbar Isroilovna</i>	
Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi	108
<i>Oripova Zilola</i>	
Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi	113
<i>Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	118
<i>Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich</i>	
Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri	122
<i>Qurbanova Ilmira Alisher qizi</i>	

Blended Learning	125
Quvandikova Xadicha	
Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
“Qurilish jarayonlari texnologiyasi” fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish	135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna	
Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli	140
Rustamova Nodira Rustamovna	
Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari	145
Sitora Toshmatova	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati	149
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Musiqqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi	153
Toshpulatova Saida Kuzibaevna	
Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish	158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlrat qizi	
Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools	161
Ulasheva Lobar	
Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish	164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	169
Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi	
Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar	173
Xanbabayev Hakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li	
Tasavvufdagi “muhosaba” va “tafakkur” amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi	176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich	
Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati.....	182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna	
Ota-ona mehriining bola psixologiyasiga ta'siri	185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi	
Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi	189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna	
Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам	193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития	203
Раупова Шохида Ахроровна	
Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы	207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна	
Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы.....	211
Сулейманова Нилуфар Камилловна	
O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni	214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi	
Bolalarda axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari	218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi	
Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari	221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna	
Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari	224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna	

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari	229
Abirova Umida Nazarovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari.....	232
Adhamova Diyora Sanjar qizi	
Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy	239
Tangriyev Abdukarim Tovashevich	
Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	244
Hafizov Shahriyor Shavkatovich	
Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari	248
Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi	
Axborotning gnoseologik mohiyati.....	256
Kamolova Munajatxon Jaloldinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari	259
Mamatova Aziza Bo'ribojevna	
Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	262
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich	
Pedagogik oliy ta'limda talabalarning kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi.....	267
Maxkamova Dilafuz Aliyevna	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv	271
Normamatova Kamola Gulmamat qizi	
O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida).....	274
S. Sh. Azamatova	
Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari	277
Salayeva Aziza Muhammadmurot qizi	
Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari.....	282
Xolova Mohigul Shavkatovna	
Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish.....	287
Xudoyberganov Atham	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish	291
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi	
Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление	295
Кадирова Наргиза Азаматовна	
Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка)	298
Мамырбаева Дина	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	304
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	

PEDAGOGIKA YO'NALISHI TALABALARI HUQUQIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Xudoyberganov Atham

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik oliy ta'lim muassasalarida talabalarning huquqiy bilimlarini rivojlantirishning zamonaviy usullari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ayniqsa raqamli texnologiyalar, xususan, mobil ilovalar yordamida huquqiy bilimlarni interfaol tarzda shakllantirish imkoniyatlari yoritilgan. Muallifning g'oyasiga ko'ra, dars jarayonida huquq faniga oid maxsus o'yinli mobil dastur yaratish orqali talabalar huquqiy tafakkuri, mas'uliyat va ongini oshirish mumkin.

Kalit so'zlar: shaxs, ma'naviy, intellektual, axloqiy-huquqiy, burch, mas'uliyat, majburiyat, tafakkur, ong.

Abstract: This article analyzes modern methods for developing legal literacy among students of pedagogical higher education institutions. The study highlights the role of digital technologies, particularly mobile applications, in promoting interactive learning of legal concepts. The author suggests creating a mobile game specifically designed for the law subject, which can effectively enhance students' legal thinking, sense of duty, and responsibility.

Key words: personality, moral, intellectual, ethical-legal, duty, responsibility, obligation, thinking, consciousness.

Аннотация: В данной статье рассматриваются современные методы развития правовых знаний студентов педагогических вузов. Особое внимание уделяется применению цифровых технологий, в частности, мобильных приложений, которые способствуют интерактивному усвоению правовых понятий. Автор предлагает идею создания специальной обучающей игры по правоведению, что позволит повысить уровень правового мышления, ответственности и правосознания студентов.

Ключевые слова: личность, духовность, интеллект, нравственно-правовой, долг, ответственность, обязанность, мышление, сознание.

KIRISH

Shaxsning ma'naviy, intellektual, axloqiy-huquqiy harakatlarining rivojlanishida tarbiyaviy ta'sirlarning barqaror, yaxlit bo'lishi muhim hisoblanadi. Chunki tarbiya jarayonining qonun-qoidalari ijtimoiy-siyosiy jihatdan faol, erkin va teng huquqli, ishbilarmon, tadbirkor, ijodkor, mustaqil fikr yuritishga qodir shaxslarni voyaga yetkazadi. Ularda burch, mas'uliyat, majburiyat, tafakkur, ong va munosabatlarni rivojlantiradi. Talabalarda fuqarolik huquqini shakllantirishning ob'yektiv va sub'yektiv omillari mavjud. Bular sub'yektiv omillar – jamiyatdagi sog'lom muhit, ta'lim muassasalari, jamoat tashkilotlari, tarbiya beruvchilar, ota-onalar, mahalla, psixologik muhit, oila, oliy ta'lim muassasalari, ma'naviyat va ma'rifat maskanlari, insoniy munosabatlar kabilardir. Ob'yektiv va sub'yektiv omillarning o'zaro aloqadorlikda va bog'liqlikda e'tirof etilishi talabada fuqarolik madaniyatining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Fuqarolik huquqi asoslarini shakllantirish maqsadi, mazmuni va uslublarining birligi hamda yaxlitligi shundaki, unda tarbiyalanuvchi va tarbiyachi faoliyati muhim o'rin tutadi. Mazmun esa – bu muayyan narsa, hodisa va jarayonlarning o'ziga xos xususiyatlari, sifati, belgilari, elementlari hamda tarkibining yig'indisi hisoblanadi. Mazmun voqelikdagi narsa va hodisalarning mavjudligini ifodalaydi. Bu, o'z navbatida, fuqarolik madaniyatini shakllantirish jarayonining haqqoniyligini ifodalaydi. Uslublar esa – dunyoni, ilmiy bilimlarni, inson ongining murakkab hodisalari haqidagi tasavvurlarni va uning mazmunini amaliy o'rganishga ko'maklashadi. Bunda fuqarolik huquqining maqsadi uning tarbiya uslublari orqali amalga oshiriladi. Tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarning munosabatlari ularning uzviy aloqasini mustahkamlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Talabalarda fuqarolik huquqi asoslari jarayonida uning mazmun-mohiyati, shaxsning ijtimoiy-siyosiy faolligi, ma'naviy-ma'rifiy tayyorgarligi, ruhiy-individual sifatlari, ijtimoiylik, tarbiya va ta'lim vazifalari, shakllari, vositalari, ideologik ta'sirlarining o'zaro harakatlari va faoliyatlari kabilarning uzviy bog'liqligi muhim o'rin tutadi. Bularning yaxlit, bir butun holatda amalga oshishi maqsad va faoliyatning samarali bo'lishini ta'minlaydi. Shuni e'tirof etish joizki, talabalarda fuqarolik madaniyatini shakllantirish jarayonida ba'zi bir ziddiyatlar ham uchray turadi. Mazkur ziddiyatlarning mohiyati shundan iboratki, talaba shaxsida shakllanayotgan muhim ma'naviy-axloqiy fazilatlar, dunyoqarashlar, axloqiy-estetik salohiyat doim ham real hayotda uchramaydi. Bunday ziddiyatlarni yengib o'tish uchun yoshlarda fuqarolik madaniyatini shakllantirish va bu ishning yagona, ular jamoasi jipsligini hamda yetukligini yo'lga qo'yish talab etiladi. Shuning uchun ham talabalarda fuqarolik huquqi asoslarini shakllantirish uning mazmuniga, yo'nalishiga, metodlariga, tashkiliy shakllariga va o'zaro munosabatlariga bog'liq hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Talabalarda fuqarolik madaniyatini shakllantirish ishlarini tashkil etish jarayonida ilmiy dunyoqarash va ijodiy tafakkur, iymon-e'tiqod, insoniy diyonat, halollik, mehr-oqibat, saxovat kabi insoniy fazilatlar hamda ularning faoliyatida beparvolik, loqaydlikka yo'l qo'yilmaslik holatlari rivojlanadi. Ular qalbida iftixor kamol topadi. Shuning uchun ham talabalarda fuqarolik huquqi asoslarini shakllantirish ularda mas'uliyat, ijtimoiy burch kabi fazilatlarni mustahkamlash bilan birga, yot g'oya va sarqitlarga zarba berish, bugungi tahlikali davrda milliy qadriyatlarga, milliy istiqlol g'oyasiga sadoqatli bo'lish, milliy urf-odatlar asosida maqsadli tarbiyaviy tadbirlarni ishlab chiqish o'qituvchilarning pedagogik mehnatiga bog'liq.

Talabalarda fuqarolik huquqlarini shakllantirish mazmuni jamiyatda demokratik prinsiplarga amal qilinishida, adolatning ta'minlanishida, fuqarolarning o'z-o'zini boshqarishini yo'lga qo'yishda va jamiyat, shaxs hamda madaniyatning uzviyligini ta'minlashga xizmat qiladi. Talabalar fuqarolik huquqlarini shakllantirish jarayonida ularning axloqiy-huquqiy manfaatlarini, milliy va umumbashariy qadriyatlar ustuvorligini ta'minlash, inson, jamiyat va taraqqiyot munosabatlarini kamolga yetkazadi.^[3]

Shuningdek, fuqarolik madaniyatini shakllantirish jarayonida har bir talaba ongida siyosiy bilimdonlik, mustaqil fikrlash, insonparvarlik, milliy o'zlikni anglash, ijtimoiy-ruhiy kayfiyat, jamiyatda o'ziga munosib o'rin egallash, inson qadr-qimmatini himoya qilish va erkin huquqini talab qilish kabi fazilatlar rivojlanadi. Buning natijasida talabalarning jamiyat va oiladagi tartib-qonunlarga rioya qilishi, yurish-turishi, ma'naviy yetukligi va madaniyligi, hayotda, turmushda, faoliyatda ma'lum darajada ijobiy xulq-odob va faoliyat me'yorlarini namoyon etadi.

O'qituvchi talabadagi ijobiy xulq-odob va faoliyat nuqtalarini aniqlash asosida uning salbiy xususiyatlarini bartaraf etadi. To'liq shakllanmagan axloqiy imkoniyatlarning rivojlanishiga yo'l ochadi. O'qituvchi-talabani bilishi, estetik, ekologik, iqtisodiy va ma'naviy qiziqishlarining ijobiy tomonlarini aniqlab, ularga tayanish yordamida fuqarolik madaniyatini shakllantirishi muhim hisoblanadi.

O'qituvchi-talabani rag'batlantiruvchi, ishonch uyg'otuvchi so'zlar, qimmatli fikrlar va fazilatlarni shakllantirish bilan birga, tarbiyaviy jarayonga faol yondashuvi natijasida ularda moddiy va ma'naviy boyliklarni o'rganish, yaratish va ko'paytirish xususiyatlarini rivojlantiradi. Demak, uning mazmuni tarbiyachi va tarbiyalanuvchilar munosabatlariga bog'liq bo'lib, unga ta'sir ko'rsatish uslublari bir-biri bilan uzviy holda talabani axloqiy fazilatlari, bilimdonligi va faolligida muhim o'rin tutadi.

Demak, talabalarda fuqarolik huquqi asoslari jarayonida uning mazmun-mohiyati, shaxsning ijtimoiy-siyosiy faolligi, ma'naviy-ma'rifiy tayyorgarligi, ruhiy-individual sifatlari, ijtimoiylik, tarbiya va ta'lim vazifalari, shakllari, vositalari, ideologik ta'sirlarining o'zaro harakatlari va faoliyatlari kabilarning uzviy bog'liqligi muhim o'rin tutadi. Talabalarda fuqarolik huquqini shakllantirishda ijtimoiy fanlar muhim o'rin tutadi.^[3]

Chunki ushbu fanlar asosida har bir shaxs, u yoki bu yo'sinda, mazkur davlatning qonunlariga rioya qilish, shuningdek, o'zida huquqiy madaniyatning shakllanganligini, tarbiyalanganligini mezon sifatida huquq va majburiyatlarni amalga oshirish orqali huquqiy bilimlarni egallaydi. Talaba ijtimoiy fanlarni o'rganish jarayonida o'z xulq-atvorini, ijtimoiy munosabatlar faoliyatining mazmuni va turfa xilligini, ularga zarur bo'lgan bilimlar, tajriba va tafakkur orqali rivojlantirib boradi.

Bunda talaba o'zining hatti-harakatlarini to'g'ri tushunib yetish, o'rab turgan muhit haqida fikr yuritish, o'z fikriga, dunyoqarashiga va individualligiga ega bo'lish, o'z "men"ligini anglash asosida ijtimoiy hayotda gavdalanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Talaba shaxsida fuqarolik madaniyatini shakllantirishning individual xususiyatlari turlicha, ba'zi birlarida ko'zga tashlanadigan teran, o'ziga xos holda bo'lishi mumkin. Mazkur xususiyatlarning har bir shaxsda ijtimoiy munosabatlar jarayonida mavjudligi u yoki bu darajada bo'lib, o'z manfaatlarini himoya qilish, o'z erkinliklariga ega bo'lish, huquqiy ongini rivojlantirish kabi jihatlarni o'zida mujassam etadi. Bularning yaxlit, bir butun holatda amalga oshishi maqsad va faoliyatning samarali bo'lishini ta'minlaydi. Shuni e'tirof etish joizki, talabalarda fuqarolik madaniyatini shakllantirish jarayonida ba'zi bir ziddiyatlar ham uchrab turadi. Mazkur ziddiyatlarning mohiyati shundan iboratki, talaba shaxsida shakllanayotgan muhim ma'naviy-axloqiy fazilatlar, dunyoqarashlar, axloqiy-estetik salohiyat doim ham real hayotda uchramaydi. Bunday ziddiyatlarni yengib o'tish uchun yoshlarda fuqarolik madaniyatini shakllantirish va bu ishning yagona jamoa jipsligini, yetukligini yo'lga qo'yish talab etiladi. Shuning uchun ham talabalarda fuqarolik huquqi asoslarini shakllantirish uning mazmuniga, yo'nalishiga, metodlariga, tashkiliy shakllariga va o'zaro munosabatlariga bog'liqligi hisoblanadi.

Talabalarda fuqarolik madaniyatini shakllantirish ishlarini tashkil etish jarayonida ilmiy dunyoqarash va ijodiy tafakkur, imon-e'tiqod, insoniy diyonat, halollik, mehr-oqibat, saxovat kabi insoniy fazilatlar, shuningdek, ularning faoliyatida beparvolik va loqaydlikka yo'l qo'yilmaslik holatlari rivojlanadi. Ular qalbida iftixor kamol topadi. Shuning uchun ham talabalarda fuqarolik huquqi asoslarini shakllantirish ularda mas'uliyat, ijtimoiy burch kabi fazilatlarini mustahkamlash bilan birga, yot g'oya va sarqitlarga zarba berish, bugungi tahlikali davrda milliy qadriyatlarga, milliy istiqlol g'oyasiga sadoqatli bo'lish, milliy urf-odatlar asosida maqsadli tarbiyaviy tadbirlarni ishlab chiqish o'qituvchilarning pedagogik mehnatiga bog'liq.

Bunday tadbirlarni uyushtirishda yoshlarning o'z bilimi, voqea-hodisalarni anglashi, ilg'or tajribalarini o'zlashtirishi muhim hisoblanadi. Buning uchun talabadagi iqtidor, qobiliyat va imkoniyatlarni rivojlantirish, ijtimoiy munosabatlarni, faollikni kuchaytirish, konservativ kuchlarni yenga olish va nihoyat faol hayotiy pozitsiyada turishga o'rgatish katta ahamiyatga ega. Ushbu jarayonlar bevosita talabalarning dunyoqarashi, ma'naviy-axloqiy salohiyati, fuqarolik burchi, axloqiy, estetik, jismoniy, mehnat, iqtisodiy, huquqiy bilimlarini shakllantiradi. Bunda talabalarda fuqarolik asoslarining shakllanishi, rivojlanishi va tabiiy imkoniyatlarning ro'yobga chiqarilishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratilishiga amaliy yordam ko'rsatiladi.

Yaxlit yondashishda insonning hayot rejalarini, shaxs yo'nalishini, faoliyat va xulqining motivlarini ijobiy ifodalanishi nazarda tutiladi. Talabalarda fuqarolik huquqlarini shakllantirish mazmuni jamiyatda demokratik prinsiplarga amal qilinishida, adolatning ta'minlanishida, fuqarolarning o'z-o'zini boshqarishini yo'lga qo'yishda va jamiyat, shaxs hamda madaniyatning uzviyligini ta'minlashga xizmat qiladi. [2] Talabalar fuqarolik huquqlarini shakllantirish jarayonida ularning axloqiy-huquqiy manfaatlarini, milliy va umumbashariy qadriyatlar ustuvorligini ta'minlash, inson, jamiyat va taraqqiyot munosabatlarini kamolga yetkazadi.

Shuningdek, fuqarolik madaniyatini shakllantirish jarayonida har bir talaba ongida siyosiy bilimdonlik, mustaqil fikrlash, insonparvarlik, milliy o'zlikni anglash, ijtimoiy-ruhiy kayfiyat, jamiyatda o'ziga munosib o'rin egallash, inson qadr-qimmatini himoya qilish va erkin huquqini talab qilish kabi fazilatlar rivojlanadi. Buning natijasida talabalarning jamiyat va oiladagi tartib-qonunlarga rioya qilishi, yurish-turishi, ma'naviy yetukligi va madaniyligi, hayotda, turmushda hamda faoliyatda ma'lum darajada ijobiy xulq-odob va faoliyat me'yorlarini namoyan etadi.

Buning uchun muntazam ravishda talabaning xarakter xususiyatlari, qarashlari va qiziqishlarini o'rganish, tarbiyaviy ta'sirlarni tashxislab borish, ularni bilimi yetadigan tadbirlarga jalb etish, shaxsiy faolligiga va qiziqishlariga tayanish, salbiy ta'sir etuvchi holatlarni aniqlab, ularni ijobiyashtirish yo'l-yo'riqlarini ishlab chiqish, o'z-o'zini tarbiyalashning maqsadi, uslubi va shakllarini belgilash, ularning mustaqilligi va tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlash o'qituvchilarning asosiy vazifalari hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Talabalarda fuqarolik huquqini shakllantirishda individual ruhiy xususiyatlarni hisobga olish ham muhim o'rin tutadi. Har bir talaba – individual shaxs. Unda idrok, tafakkur, nutq, xotira, xarakter, iroda va faoliyat kabi xususiyatlar mavjud. Ushbu xususiyatlardan kelib chiqqan holda huquqiy madaniyatni shakllantirishning ijobiylikni ta'minlay oladigan tadbirlar tizimini ishlab chiqish va amalga oshirish talaba shaxsining individual-ruhiy xususiyatlari, his-tuyg'ulari, burch, mas'uliyat kabilarning tarkib topishiga imkon yaratadi. Bunda talabalarning kuch va bilimlarini hisobga olish muhim o'rin tutadi.

Xulosa qilib aytganda, talabalarda fuqarolik huquqini shakllantirish jarayonida muayyan qonunlarga rioya qilib, barkamol avlod tarbiyasining maqsadi, vazifasi va mazmunini aniq belgilash, tarbiyaviy ishlarni maqsadga muvofiq, mazmunli va rejali amalga oshirish hamda shu asosda yoshlarda fuqarolik shaxsini shakllantirish muhim hisoblanadi.

Talabalarda fuqarolik huquqini shakllantirish asosida ularning fuqarolik huquqlari, aqliy-amaliy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, ijtimoiy qobiliyatlarini namoyon etish, intellektual jihatdan rivojlantirish, o'zi istagan kasbni tanlash, uni mukammal egallab, shu sohada faoliyat ko'rsatish uchun ma'naviy, tarbiyaviy-didaktik shart-sharoit yaratish oliy ta'lim muassasalarining vazifalari hisoblanadi. Chunki demokratik huquqiy jamiyatda har bir shaxs huquqiy bilimlarsiz to'laqonli faoliyat olib borish uchun huquqiy me'yoriy hujjatlarni bilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. Mirziyoyev Sh. M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: O'zbekiston NMIU, 2017. – 592 b.
3. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston NMIU, 2016. – 56 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.